

**DE MUNTEN VAN DE BOURGONDISCHE,
SPAANSE EN OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN
EN VAN DE FRANSE EN HOLLANDSE PERIODE
1434-1830**

**LES MONNAIES DES PAYS-BAS BOURGUIGNONS,
ESPAGNOLS ET AUTRICHIENS
ET DE LA PÉRIODE FRANÇAISE ET HOLLANDAISE
1434-1830**

**THE COINS OF THE BURGUNDIAN, SPANISH
AND AUSTRIAN LOW COUNTRIES
AND OF THE FRENCH AND DUTCH PERIODS
1434-1830**

Hugo VANHOUDT

Heverlee 2015

INHOUDSTAFEL – TABLE DES MATIÈRES – TABLE OF CONTENTS

Voorwoord – Inleiding – Bibliografie

I

Avant-propos – Introduction

VIII

Foreword – Introduction

XVI

Catalogus – Catalogue

Filips de Goede | 2

Karel de Stoute | 24

Maria van Bourgondië | 40

Filips de Schone | 52

Karel V | 132

Philips II | 172

Albrecht & Isabella | 366

Philips IV | 414

Karel II | 470

Filips V | 504

Karel III | 520

Maximiliaan-Emanuel | 526

Karel VI | 538

Maria-Theresia | 544

Jozef II | 574

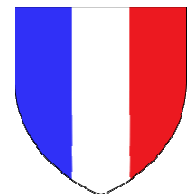
Verenigde Belgische Staten | 582

Leopold II | 588

Frans II | 594

Fransse bezetting | 600

Willem I | 612

VOORWOORD

DIT BOEK WIL een geactualiseerde en uitgebreide versie zijn van het werk *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols* van H. Enno VAN GELDER & Marcel HOC (Amsterdam, 1960). Het geeft een overzicht van de centrale muntslag in de Lage Landen van 1434 tot 1830. Het beginjaar is gebaseerd op de Ordonnantie van 23 januari 1434, waarmee Filips de Goede de muntslag in zijn gebieden uniformiseerde — het eindjaar valt samen met het stopzetten van de gemeenschappelijke muntslag onder Willem I, koning der Nederlanden, na het uitroepen van de Belgische onafhankelijkheid.

Bestuurlijk was het gebied sinds de Bourgondische periode ruimer dan het grondgebied van het huidige Nederland en België (met als voornaamste uitzondering het Prinsbisdom Luik). Aangezien de vorst meestal in Vlaanderen of Brabant verbleef, sprak men van de 'landen van herwaarts over' of '*les pays de par deçà*', d.w.z. de omliggende en aangrenzende gebieden, en van de 'landen van derwaarts over' of '*les pays de par delà*', d.w.z. de Bourgondische gebieden in Frankrijk.

De centrale muntslag in de Lage Landen wordt hier behandeld in de breedste zin wat betreft het bestuurlijk grondgebied (incl. Bourgondië), en omvat al de officiële uitgiften van de regerende vorsten, de munten van opstandelingen in deze periode, en andere speciale uitgiften zoals meervoudige gewichten (*pieforts*), presentatiemunten, enz. Het was de bedoeling zoveel mogelijk informatie te bundelen in dit werk. Aanvullingen en correcties aan dit boek zullen beschikbaar zijn op de site www.hugovanhoudt.be.

Dit boek is het resultaat van een jarenlange inspanning die ik niet tot een goed einde had kunnen brengen zonder de hulp van velen die mij op uiteenlopende manieren hebben geholpen: door het laten bestuderen van hun verzamelingen, door het verstrekken van informatie, van afbeeldingen, enz.

Mijn grootste erkentelijkheid gaat dan ook uit naar de vele numismaten, verzamelaars en openbare instellingen die mij hebben geholpen, en in het bijzonder naar de heer Jan MOENS die onvermoeibaar de lay-out op zich heeft genomen; zonder hem was dit boek er niet gekomen.

Graag vermeld ik ook speciaal de hulp vanwege: de heren Willem VAN DEN NIEUWENHOF en John SAUNDERS, die betrokken waren bij de volledige catalogisering; de heren Alain FOSSION (Frans) en Robert LEVINSON (Engels), die de anderstalige teksten voor hun rekening namen; en de heren Bert VAN BEEK en Ronald WIENTJES, die mee de complexe Bourgondische periode inhoudelijk bewerkten.

Hugo VANHOUDT
Heverlee, 1 maart 2015

PRÉFACE

CET OUVRAGE SOUHAITE compléter et mettre à jour le livre *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols* de H. Enno VAN GELDER & Marcel HOC (Amsterdam, 1960). Il donne un aperçu du monnayage dans les « Pays-Bas » de 1434 à 1830. La première date est celle de l'Ordonnance du 23 janvier 1434 qui a marqué le début de l'organisation par Philippe le Bon d'un monnayage uniforme dans ses territoires — la seconde date est celle de la fin du monnayage commun sous Guillaume Ier, roi des Pays-Bas Unis, après la proclamation de l'indépendance belge en 1830.

Administrativement et depuis la période bourguignonne, la région couverte dans ce livre est plus grande que le territoire actuel des Pays-Bas et de la Belgique. Puisque le prince résidait généralement en Flandre ou en Brabant, on parle des « *pays de par deça* » (pour les territoires adjacents), et des « *pays de par delà* » (pour les territoires bourguignons en France).

Le monnayage du pouvoir central des Pays-Bas est décrit dans le sens le plus large en ce qui concerne le territoire administratif (les Pays de par deça et les Pays de par delà). Il comprend l'ensemble des émissions officielles faites par le monarque régnant, les monnaies obsidionales durant cette période ainsi que d'autres émissions particulières telles que les piedforts, les monnaies de présentation, etc. Le but est d'intégrer autant d'informations que possible dans cet ouvrage. Les ajouts et des corrections à ce livre seront disponibles sur le site www.hugovanhoudt.be.

Des années d'efforts ont abouti à cet ouvrage grâce à l'aide d'un grand nombre de personnes qui m'ont permis d'étudier leurs collections ou qui m'ont fourni d'innombrables informations et illustrations. Je veux de tout cœur exprimer ma gratitude à tous les numismates, collectionneurs et institutions publiques pour leur aide. Une mention bien spéciale va à M. Jan MOENS, qui n'a pas ménagé ses efforts pour le lay-out ; sans lui ce livre n'aurait jamais vu le jour.

Je voudrais remercier spécialement pour leur coopération : MM. Willem VAN DEN NIEUWENHOF et John SAUNDERS qui ont contribué à l'ensemble du catalogue ; M. Alain FOSSION pour les textes en français et M. Robert LEVINSON pour ceux en anglais ; et MM. Bert VAN BEEK et Ronald WIENTJES qui ont traité la complexe période bourguignonne.

Hugo VANHOUDT
Heverlee, 1er mars 2015

FOREWORD

THIS BOOK SEEKS to complement and update the seminal work *Les monnaies des Pays-Bas bourguignons et espagnols* by H. Enno VAN GELDER & Marcel HOC (Amsterdam, 1960). It provides an overview of the centralized coinage in the Low Countries, from 1434 to 1830. The first year is based on the Ordinance of January 23, 1434, whereby Philip the Good organized a uniform coinage in his territories — the latter year coincides with the end of the common coinage under William I, King of the United Netherlands, due to the proclamation of the independence of Belgium in 1830.

Administratively, Philip the Good's territory was larger than the territory of the current Netherlands and Belgium combined. Since the sovereign usually stayed in Flanders or Brabant, they spoke of 'countries hither about' or '*les pays de par-deça*', being the surrounding and adjacent areas, and the 'countries thither about' or '*les pays de par-delà*', being the Burgundian territories in France.

The coinage in the Low Countries is described here in the broadest sense with regard to the administrative territory (including Burgundy), and includes all the official emissions made by the reigning monarch, the obdional coins in this period, and other special emissions such as piedforts, presentation coins, etc. The aim is to combine as much information as possible in this work. Additions and corrections to this book will be available at www.hugovanhoudt.be.

This book is the result of years of effort and could not have been brought to a good end without the help of many people who have assisted me in several ways, even small, by letting me visit their collection, by providing me information and illustrations, etc.

My most sincere thanks go to the many numismatists, collectors and public institutions which have helped me, and especially to Mr. Jan MOENS, who has displayed an inexhaustible energy in attacking the many layout tasks I have given to him; without him, this book would never have been published.

I also like to make a special mention to Mr. Willem VAN DEN NIEUWENHOF and John SAUNDERS, who were involved in the complete catalog, to Mr. Alain FOSSION (French) and Robert LEVINSON (English), who took the foreign-language texts on their behalf, and to Mr. Bert VAN BEEK and Ronald WIENTJES, who were mainly involved with the complex Burgundian period.

Hugo VANHOUDT
Heverlee, March 1st, 2015

INTRODUCTION

The Constitutional History (1434-1830)

The Burgundian Netherlands (1434-1506)

SINCE DUKE PHILIP THE GOOD and his successors, multiple regions were brought together into a single territory by inheritance and marriage strategy: Flanders, the duchy and free county of Burgundy, Artois, Brabant, Limburg and several French regions under the treaty of Arras (1435).

Philip the Good was even more a 'collector of regions' than his father, John the Fearless. He acquired the County of Namur (1421) and integrated this in 1429. From 1425 to 1433 he managed to deprive from his cousin, Jacoba of Bavaria, the counties of Hainault, Holland and Zeeland. In 1430 he inherited the duchies of Brabant and Limburg from his uncle Anthony of Burgundy. In 1443 the Duchy of Luxembourg was added to his possessions, while the Duchy of Guelders was added in 1473 by Charles the Bold. Philip the Good also increased his influence on the surrounding ecclesiastical principalities by the appointment of friends.

All these areas were connected only by a personal union, so that each principality retained its proper linguistic, institutional, legal, and administrative environments. Philip the Good started the first steps towards a political centralization. The Burgundian regime, in addition to the person of the monarch, was nevertheless characterized by several factors of unity. As of 1434 a single currency and central institutions were introduced for all regions. A Court Council was a personal advisory body of the monarch with progressively more political power. A Financial Court presided over the finances, and the Great Council of Mechelen presided as the judicial power. The general ordinances issued by the monarch starting from the year 1460 were applicable to all of its regions.

Charles the Bold achieved remarkable progress with institutional unification and centralization of the Burgundian Netherlands, especially after the reforms in 1473 through the establishment of the Great Council, later called Parliament, and a single Financial Court in Mechelen. But Charles the Bold was an ambitious and cruel warlord and continually led his lands into wars. His ambition was to reestablish the ancient kingdom of the Carolingian Lothair: from the North Sea to the Mediterranean. Charles the Bold was killed on January 5, 1477 near Nancy by Swiss forces allied with Lorraine, ending his military conquest to connect his Burgundy with his territories in the Low Countries.

The death of Charles the Bold caused a crisis: his daughter, Mary of Burgundy, was immediately confronted with dissatisfaction with the warlike and centralist policies of her father. The States-General wanted better governance. By awarding the Grand Privilege of February 11, 1477, Mary reconfirmed the local rights for several regions and promised financial and military support against the aspirations of France, that had annexed the Duchy of Burgundy.

These disputes were largely solved by the marriage of Mary of Burgundy to Maximilian of Austria, the result of which the 'Low Countries' became part of the possessions of the house of the Austrian Habsburgs.

Gehaltes van de gouden munten

DE ORDONNANTIES PRECISEERDEN het goudgehalte in *karaat* (zuiver goud = 24 karaat) en *greinen* (1 karaat = 12 grein); in sommige gevallen werd zuiver goud gelijkgesteld aan de Engelse gouden nobel, met een reëel gehalte van 23 karaat 10 ½ grein, hetzij ca. 995%. De volgende afkortingen worden gebruikt: *kt* = karaat zuiver goud – *kt* = karaat t.o.v. de Engelse nobel – *gn* = grein – *Ag* = zilver.

%o	ordonnantie	catalogusnummer(s)	%o	ordonnantie	catalogusnummer(s)	%o	ordonnantie	catalogusnummer(s)
995	24 <i>kt</i>	83-5,103,407-9			612,615,636-8, 690-1,703-8, 731-4,761-2, 772-5,795-6, 802-3,807-12, 843,845,850-1, 875,889-90	792	19 <i>kt</i> [+ 167] [+ 4 <i>kt Ag</i>]	15,23,30-1,46-7, 52-4,68-9,104-5, 125,175-6
991	23 <i>kt</i> 9 ½ <i>gn</i>	137,144,199,220, 251,261,293,357-8	919	22 <i>kt</i> ¾ <i>gn</i>		792	19 <i>kt</i>	583
990	23 <i>kt</i> 9 <i>gn</i>	580-1				771	18 <i>kt</i> 6 <i>gn</i> [+ 167] [+ 4 <i>kt Ag</i>]	126,289
989	23 <i>kt</i> 8 ¾ <i>gn</i>	613	896	21 <i>kt</i> 6 <i>gn</i> [+ 52] [+ 1 <i>kt</i> 3 <i>gn Ag</i>]	616,639	750	18 <i>kt</i> [+ 188] [+ 4 <i>kt</i> 6 <i>gn Ag</i>]	221,252,262-3, 294-5,359-60
983	23 <i>kt</i> 7 <i>gn</i>	417-20,614,911-2	896	21 <i>kt</i> 6 <i>gn</i>	582	663	15 <i>kt</i> 11 <i>gn</i> [+ 271] [+ 6 <i>kt</i> 6 <i>gn Ag</i>]	145-8,200-1
979	23 <i>kt</i> 6 <i>gn</i>	426-28,443-6	875	21 <i>kt</i>	539	583	14 <i>kt</i> [+ 313] [+ 7 <i>kt</i> 6 <i>gn Ag</i>]	222,296,361
961	23 <i>kt</i> 13/16 <i>gn</i>	1-2	896	21 <i>kt</i> 6 <i>gn</i>	582			
958	23 <i>kt</i>	16-8,98,433-4, 439-40,563-4	875	21 <i>kt</i>	539			
929	22 <i>kt</i> 3 ½ <i>gn</i> [+ 52] [+ 1 <i>kt</i> 3 <i>gn Ag</i>]	223,264,297,387	833	20 <i>kt</i>	372-3			

Massa's

DE ORDONNANTIES DRUKTEN de massa (*M*) van de munten (ongeacht het metaal) uit onder de vorm van het aantal stukken (de *sne*) dat moest worden geslagen uit 1 Trooise mark van ca. 244,75 gram, met uitzondering van de munten van Willem I, waarvan de massa werd uitgedrukt in Hollandse *azen*, i.e. 1/5120 deel van de iets zwaardere Hollandse mark van ca. 246,08 gram. De Spaanse *matten* werden geslagen volgens een Spaans-koloniale muntvoet, die – wegens slijtage van de meeste exemplaren die in omloop waren – equivalent werd genomen aan een *sne* van 9 stukken van 8 real per Trooise mark.

<i>M</i>	<i>sne</i>	catalogusnummer(s)	<i>M</i>	<i>sne</i>	catalogusnummer(s)	<i>M</i>	<i>sne</i>	catalogusnummer(s)
55,42	4 11932/28665	843,845	27,42	8 237/256	584-5	13,71	17 109/128	586
44,34	5 2983/5733	703,733	27,19	9	671	13,60	18	672
34,28	7 9/64	253-4,265-6,298-300,362-3,388-9	24,94	9 1697/2087	540	12,47	19	541
33,30	7 7/20	813-4	22,86	10 113/160	224-5	12,24	20	670
32,78	7 7/15	870	22,17	11 223/5733	704,734	11,08	22 466/573	612,636-7,690,705-7,731,761,774,795,798,802,807-8,811,850,875,889
32,48	7 13873/25920	617,640,642,692,694,696,709-11,735-7,763,799	17,14	14 9/32	267-8,301-3,364-5,390-1	10,77	224 <i>aas</i>	917
32,30	672 <i>aas</i>	916	16,65	14 7/10	815	9,98	24 101/194	819
30,48	8 1/32	374	16,24	15 913/12960	618,641,643,693,695,698	9,36	26 127/900	867,871
29,50	8 341/1152	827-8,830,852,891	15,24	16 1/16	375	9,19	26 229/360	594
29,37	8 85/256	290	14,83	16 1/2	83	8,56	28 97/160	588
28,56	8 73/128	435,565	14,75	16 341/576	829,831,853	8,32	29 3/5	804,816-7
28,10	8 29192/41151	619,645,698,712-5,738-9,764-5,776-9	14,69	16 89/128	291	8,12	30 913/6480	644
28,08	584 2209/11200 <i>aas</i>	417,913	14,28	17 9/64	436,566	7,65	32	407,745-7,824,832,841,856,865,878,887
			14,05	17 17233/41151	620,646,699,716,740,766,780-1	7,42	33	84

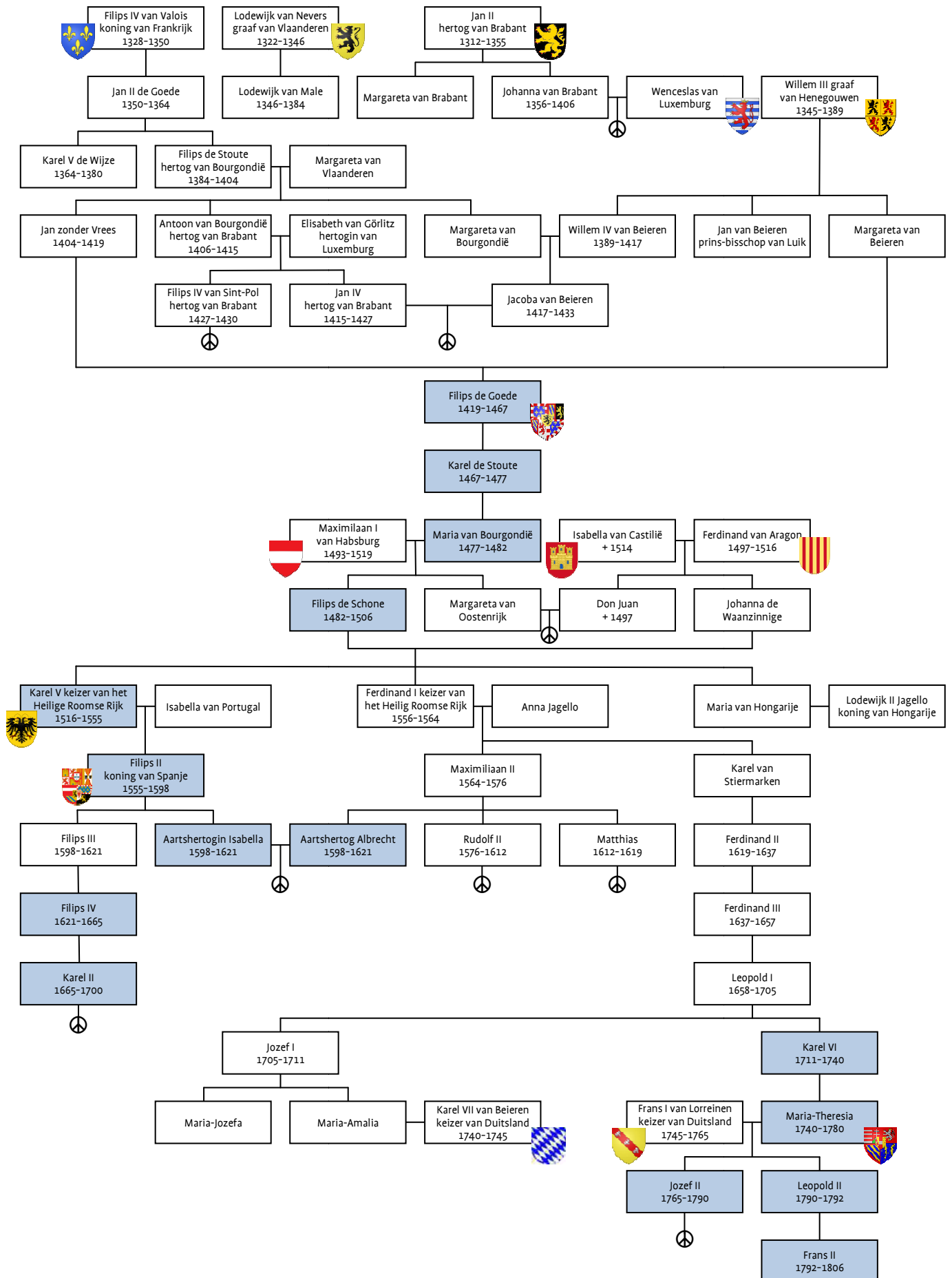
TREFWOORDENLIJST – GLOSSAIRE – GLOSSARY

Nederlands	Français	English
aangemaakt	<i>établi</i>	<i>created</i>
aanziende	<i>face à face</i>	<i>looking at each other</i>
aartshertog	<i>archiduc</i>	<i>archduke</i>
acht	<i>huit</i>	<i>eight</i>
achtste	<i>huitième</i>	<i>eighth</i>
adelaar	<i>aigle</i>	<i>eagle</i>
afsnede	<i>exergue</i>	<i>exergue</i>
al dan niet	<i>peut ne pas être</i>	<i>or may not be</i>
albertijn	<i>albertin</i>	<i>albertin</i>
antieke	<i>antique</i>	<i>antique</i>
antieke kledij	<i>vêtements à l'antique</i>	<i>antique clothing</i>
arend	<i>aigle</i>	<i>eagle</i>
authenticiteit	<i>authenticité</i>	<i>authenticity</i>
banier	<i>bannière</i>	<i>banner</i>
begin	<i>début</i>	<i>beginning</i>
begint	<i>commence</i>	<i>begins</i>
belegerd	<i>assiégé</i>	<i>besieged</i>
bestaat	<i>existe</i>	<i>exists</i>
bestemd	<i>prévu</i>	<i>intended</i>
betaling	<i>paiement</i>	<i>payment</i>
bezet	<i>occupé</i>	<i>occupied</i>
bezoek	<i>visite</i>	<i>visit</i>
bijkomende	<i>supplémentaire</i>	<i>additional</i>
binnen	<i>dans</i>	<i>within</i>
binnencirkel	<i>cercle</i>	<i>inner circle</i>
bolletjes	<i>globules</i>	<i>globules</i>
borstbeeld	<i>buste</i>	<i>bust</i>
Bourgondisch	<i>bourguignon(ne)</i>	<i>Burgundian</i>
Bourgondische dukaat	<i>ducat de Bourgogne</i>	<i>Burgundian ducat</i>
» gulden	<i>florin de Bourgogne</i>	<i>Burgundian guilder</i>
» nobel	<i>noble de Bourgogne</i>	<i>Burgundian noble</i>
» rijksdaalder	<i>écu de bourgogne</i>	<i>Burgundian rijksdaalder</i>
boven	<i>supérieur</i>	<i>upper</i>
bovenaas	<i>en haut</i>	<i>at the top</i>
Brabantse	<i>Brabant</i>	<i>Brabant</i>
Brabantse milt	<i>mite de Brabant</i>	<i>Brabant mite</i>
brons	<i>bronze</i>	<i>bronze</i>
buitencirkel	<i>cercle extérieur</i>	<i>outer circle</i>
burcht	<i>château</i>	<i>castle</i>
buste	<i>buste</i>	<i>bust</i>
campagnes	<i>campagnes</i>	<i>campaigns</i>
cartouche	<i>cartouche</i>	<i>cartouche</i>
centrum	<i>centre</i>	<i>center</i>
cirkel	<i>cercle</i>	<i>circle</i>
controlemark	<i>marque de contrôle</i>	<i>check mark</i>
daalder	<i>daldre, écu</i>	<i>thaler, daalder</i>
de	<i>le</i>	<i>the</i>
derde	<i>troisième</i>	<i>third</i>

devies	<i>devise</i>	<i>motto</i>
dikker	<i>plus épais</i>	<i>thicker</i>
doodskop, doodshoofd	<i>tête de mort, crâne</i>	<i>death's head, skull</i>
door	<i>par</i>	<i>by</i>
draak	<i>dragon</i>	<i>dragon</i>
drie	<i>trois</i>	<i>three</i>
driepas	<i>trilobe</i>	<i>trefoil</i>
dubbeladelaar	<i>aigle bicéphale</i>	<i>double eagle</i>
dubbele	<i>double</i>	<i>double</i>
dubbelinitiaal	<i>à double initiale</i>	<i>double initial</i>
duit	<i>gigot</i>	<i>duit</i>
dukaat, dukaten	<i>ducat, ducats</i>	<i>ducat, ducats</i>
dukaton	<i>ducaton</i>	<i>ducaton</i>
eerste	<i>première</i>	<i>first</i>
eigen	<i>propre</i>	<i>own</i>
eigentijdse	<i>contemporain</i>	<i>contemporary</i>
emissie	<i>émission</i>	<i>emission</i>
en	<i>et</i>	<i>and</i>
Engeland	<i>Angleterre</i>	<i>England</i>
Filips de Goede	<i>Philippe le Bon</i>	<i>Philip the Good</i>
Filips de Schone	<i>Philippe le Bel</i>	<i>Philip the Fair</i>
Filipsdaalder	<i>écu Philippe</i>	<i>Philip daalder</i>
Frans	<i>Français</i>	<i>French</i>
garnizoen	<i>garrison</i>	<i>garrison</i>
gebloemd	<i>fleuri</i>	<i>flowery</i>
geel	<i>jaune</i>	<i>yellow</i>
gegoten	<i>coulé</i>	<i>cast</i>
geharnaste	<i>cuirassé, armé</i>	<i>armored</i>
gehelmde	<i>heaumé</i>	<i>with helmet</i>
gekroond	<i>couronné</i>	<i>crowned</i>
Gelders	<i>de Gueldre</i>	<i>Gelders</i>
gelegenheidsmunt	<i>monnaie d'opportunité</i>	<i>opportunity coin</i>
gemaakt	<i>fabriqué</i>	<i>made</i>
generaliteitswapen	<i>armes des États Généraux</i>	<i>generality weapon</i>
geslagen	<i>battu</i>	<i>striked</i>
gestrengelde handen	<i>mains entrelassées</i>	<i>wound hands</i>
getopt met	<i>couronné de</i>	<i>crowned with</i>
getwijfeld	<i>douteux</i>	<i>doubted</i>
geuzen	<i>gueux</i>	<i>geuzen</i>
gewesten	<i>régions</i>	<i>regions</i>
gladde rand	<i>bord lisse</i>	<i>smooth edge</i>
gotische	<i>gothique</i>	<i>Gothic</i>
gouden	<i>en or</i>	<i>golden</i>
gouden kroon	<i>couronne d'or</i>	<i>golden crown</i>
gouden leeuw	<i>lion d'or</i>	<i>golden lion</i>
gouden reaal	<i>réal d'or</i>	<i>golden real</i>
gouden rijder	<i>chevalier d'or</i>	<i>golden ryder</i>
gouden vlies	<i>toison d'or</i>	<i>golden Fleece</i>
griffioen(en)	<i>griffon(s)</i>	<i>griffin(s)</i>
groot	<i>gros</i>	<i>groat</i>
grote reaal van Oostenrijk	<i>grand réal d'Autriche</i>	<i>great real of Austria</i>
grote, groter	<i>grand, plus grand</i>	<i>large, greater</i>

DE BOURGONDISCHE EN HABSBURGSE VORSTENHUIZEN

FILIPS DE GOEDE (1419-1467)

FILIPS DE GOEDE (Dijon, 31 juli 1396 – Brugge, 15 juni 1467) was hertog van Bourgondië van 1419 tot aan zijn dood. Toen hij in 1419 zijn vader Jan zonder Vrees opvolgde, beloofde hij aan Vlaanderen – toen nog zijn belangrijkste bezit in de Nederlanden – een muntstabiliteit van 15 jaar, waardoor hij pas in 1434 een grote munthervorming kon doorvoeren. Filips de Goede, die reeds Vlaanderen en Artois had geërfd van zijn vader, kwam vervolgens in het bezit van Namen (1429), Brabant en Limburg (1430), Henegouwen, Holland, West-

Friesland en Zeeland (1433) en Luxemburg (1462, maar hij was er reeds regent sinds 1442). Zowel het hertogdom als het vrijgraafschap Bourgondië vielen onder het bestuur van Filips de Goede.

Eerste emissie (1434-1454) – Ordonnantie van 23 januari 1434

Vlak nadat Henegouwen, Holland en Zeeland bij zijn bezittingen werden ingelijfd, werd door de ordonnantie van 23 januari 1434 eenzelfde muntsysteem ingevoerd in zijn ‘Landen van Herwaarts over’, waartoe ook het hertogdom en het Vrijgraafschap Bourgondië (Franche-Comté de Bourgogne) behoorde. Het muntsysteem was gebaseerd op de Vlaamse groot, waarbij in Brabant, Vlaanderen, Henegouwen en Holland voortaan munten van hetzelfde type en met eenzelfde gewicht en gehalte werden geslagen: hele en halve gouden ridders, naar Frans voorbeeld, van respectievelijk 48 en 24 groot, en zilverstukken van 2, 1, ½ en ¼ groot, die al spoedig onder de bijnaam *vierlander* bekend geraakten. Tevens was er de belofte om gedurende 20 jaar de muntstabiliteit te waarborgen. Wegens de gewijzigde prijzen van edel metaal werden na 1440 weinig munten geslagen. De munten van de verschillende gewesten onderscheidden zich slechts door de titulatuur van de hertog en door een regionaal herkenningsteken. De regionale denominaties van de pasmunt vertoonde echter niet dezelfde uniformiteit als de goud- en zilverstukken. De onderverdeling van de groot in 24 Vlaamse mijten werd in de andere staten van de Bourgondische Nederlanden niet gevolgd: in Brabant bleef de Vlaamse groot onderverdeeld in 36 mijten, in Holland in 8 penningen, en in Henegouwen in 12 penningen. In Luxemburg werd volgens de Instructie van 21 september 1443 een nieuwe reeks van zes munten ingevoerd, waarvan echter enkel de Bourgondische gulden volgens Duitse voet werd aangemaakt op naam van Filips de Goede.

Tweede emissie (1454-1466) – Ordonnantie van 11 juni 1454

Omwille van de stijgende goudprijs werd de ridder in 1454 vervangen door de gouden (Vlaamse) leeuw van 60 Vl. groot.

Derde emissie (1466-1467) – Ordonnantie van 23 mei 1466

De zieke Filips de Goede werd de laatste regeringsjaren bijgestaan door zijn zoon Karel de Stoute, die mede aan de basis lag van deze derde emissie. Omwille van

de verder stijgende goudprijs werd in 1466 de gouden leeuw van 60 Vl. groot vervangen door de Bourgondische Andriesgulden van 38 Vl. groot. Met deze goudgulden op Duitse voet (Rijnse gulden) en met beeldenaars die sterk geleken op de Duitse munt beoogde Filips de Goede/Karel de Stoute goede handelsrelaties met de Duitse keizer, om later een Bourgondisch Koninkrijk te kunnen realiseren.

De aanmunting van zilveren munten werd in 1466 opnieuw gestart met een lager zilvergehalte en met de introductie van het nieuw type van de dubbele stuiver.

Actieve muntateliers – Ateliers monétaires en activité – Active Mints

Brabant	Brussel	BS	✠	1434–1437
	Leuven	LE	✠ ☞	1466–1467 (centrale muntslag) 1466–1467 (lokale muntslag)
	Mechelen	ME	✠	1454–1460
Vlaanderen	Brugge	BG	♣	1454–1459
	Gent	GE	♣	1434–1447, 1458–1462, 1466–1467
Hainaut	Valenciennes	VA	☞	1434– ? , 1454–1456, 1466–1467
Holland	Den Haag	DH	✠	1454–1455
	Dordrecht	DO	✠	1434–1440, 1466–1467
Luxembourg	Marche-en-Famenne/ Luxembourg	MF		1443–1444
Bourgogne	Auxonne	AU		1439–1445, 1451–1452

Munttypes – Types monétaires – Coin types

Eerste emissie (1434-1454) – Ordonnantie van 23 januari 1434

1	gouden rijder	48 gr	Au 961‰	3,63 g	AU, BS, DO, GE en VA
2	½ gouden rijder	24 gr	961‰	1,81 g	AU, BS, DO, GE en VA
3	dubbele groot ‘vierlander’	2 gr	Ag 479‰	3,40 g	BS, DO, GE en VA
4	groot ‘vierlander’	1 gr	479‰	1,70 g	BS, DO, GE en VA
5	½ groot	½ gr	399‰	0,97 g	DO en GE
6	¼ groot	¼ gr	266‰	0,70 g	BS, DO en GE
7	dubbele mijt	2 ss	40‰	1,13 g	BS en GE
8	mijt	1 ss	27‰	0,85 g	GE

Lokale emissies

Holland

9	Hollandse penning	3 ss	Ag 160‰	0,48 g	DO
---	-------------------	------	---------	--------	----

Hainaut

10	dubbele penning	4 ss	Ag 40‰	2,27 g	VA
11	penning	2 ss	40‰	1,13 g	VA

Bourgogne

12 blanc à l'écu aux sept quartiers	Ag 399‰	3,06 g	AU
13 engrogne	120‰	1,69 g	AU
14 double tournois	120‰	1,45 g	AU

Luxembourg

15 Bourgondische gulden	38 gr Au 792‰	3,40 g	LU
---------------------------	---------------	--------	----

Tweede emissie (1454-1466) – Ordonnantie van 11 juni 1454

16 gouden leeuw	60 gr Au 958‰	4,26 g	BG, DH, ME en VA
17 ⅔ gouden leeuw	40 gr 958‰	2,84 g	BG, DH en VA
18 ⅓ gouden leeuw	20 gr 958‰	1,42 g	BG, ME en VA
3 ² dubbele groot 'vierlander'	2 gr Ag 479‰	3,40 g	BG, DH (?) en VA
5 ² ½ groot	½ gr 399‰	0,97 g	GE en ME
6 ² ¼ groot	¼ gr 266‰	0,70 g	BG, DH en ME
7 ² dubbele mijt	2 ss 40‰	1,13 g	BG
8 ² mijt	1 ss 27‰	0,97 g	BG

*Lokale muntslag**Brabant*

19 4 Brabantse mijt	2 ⅔ ss Ag 40‰	1,36 g	ME
20 dubbele Brabantse mijt	1 ⅓ ss 20‰	1,13 g	ME
21 Brabantse mijt	⅔ ss 13‰	0,68 g	ME

Holland

22 Hollandse penning	3 ss Ag 160‰	0,48 g	DO (?)
------------------------	--------------	--------	--------

Hainaut

10 ² dubbele penning	4 ss Ag 40‰	2,27 g	VA
11 ² penning	2 ss 40‰	1,13 g	VA

Derde emissie (1466-1467) – Ordonnantie van 23 mei 1466

23 Bourgondische gulden	38 gr Au 792‰	3,40 g	DO, GE, LE en VA
24 dubbele stuiver	4 gr Ag 918‰	3,08 g	DO, GE, LE en VA
25 dubbele stuiver	4 gr 918‰	3,08 g	GE
3 ³ dubbele groot 'vierlander'	2 gr 479‰	2,97 g	DO, GE, LE en VA
4 ³ groot 'vierlander'	1 gr 399‰	1,76 g	DO, GE en LE
5 ³ ½ groot	½ gr 359‰	0,96 g	DO en LE
6 ³ ¼ groot	¼ gr 240‰	0,70 g	DO en LE

*Lokale muntslag**Brabant*

26 4 Brabantse mijt	2 ⅔ ss Ag 40‰	1,36 g	LE
27 dubbele Brabantse mijt	1 ⅓ ss 20‰	1,13 g	LE
28 Brabantse mijt	⅔ ss 13‰	0,68 g	LE

Holland

22² | Hollandse penning   3 ss   Ag 160%   0,48 g   DO

Hainaut

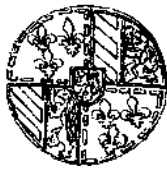
10³ | dubbele penning   4 ss   Ag 40%   2,27 g   VA

11³ | penning   2 ss   40%   1,13 g   VA

Wapens - Armoiries - Coats of arms

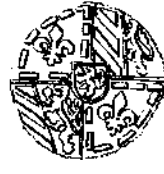
A

B

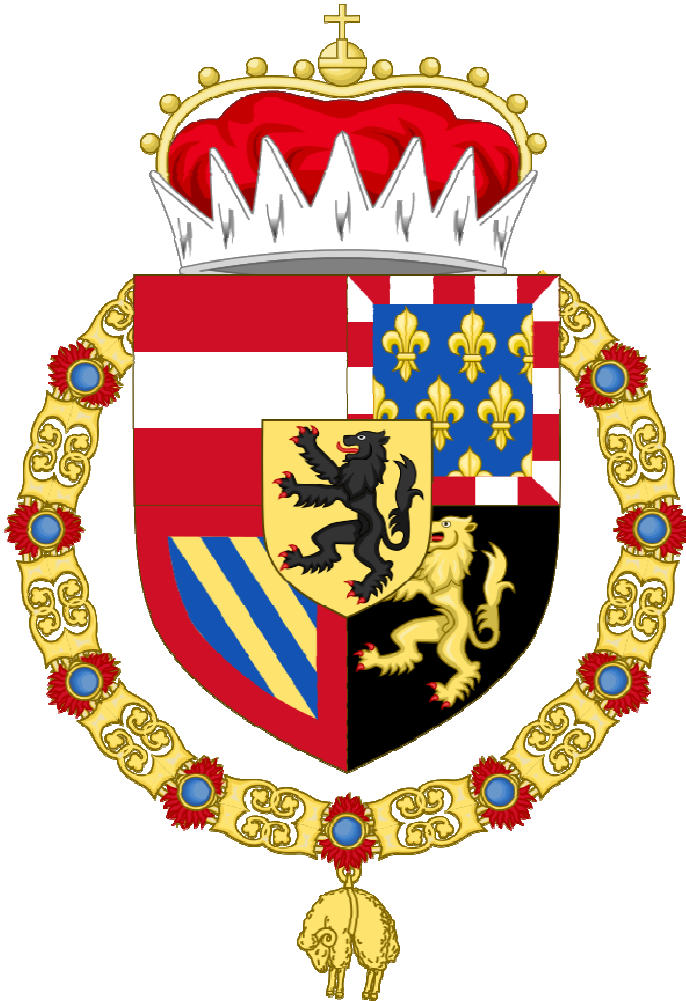
C

D

E

PHILIPPE LE BON (période de 1434 à 1467)

Philippe le Bon (Dijon, 31 juillet 1396 – Bruges, 15 juin 1467) est duc de Bourgogne de 1419 jusqu'à sa mort. Quand il succède à son père Jean sans Peur en 1419, il promet à la Flandre, alors sa principale possession aux Pays-Bas, une stabilité monétaire de quinze ans. Ceci l'amène à mettre en place seulement en 1434 une grande réforme monétaire.

Philippe le Bon avait déjà hérité de son père de la Flandre et de l'Artois. Par la suite il entre en possession de Namur (1429), du Brabant et du Limbourg (1430), du Hainaut, de la Hollande, de la Zélande et de la Frise occidentale (1433) et du Luxembourg (1462, dont il était déjà régent depuis 1442). Tant le duché que le comté de Bourgogne (future Franche-Comté) entrent dans l'escarcelle de Philippe le Bon.

Première émission (1434-1454) – Ordonnance du 23 janvier 1434

Immédiatement après l'entrée en possession du Hainaut, de la Hollande et de la Zélande, un système monétaire unifié à destination des Pays par deçà est mis en place par l'ordonnance du 23 janvier 1434.

Dans ses domaines aux Pays-Bas, le système monétaire a été basé sur le gros flamand. En Flandre, Brabant, Hainaut et en Hollande, les monnaies sont frappées au même type et sur le même pied (poids et aloi) : des cavaliers et des demi-cavaliers d'or, sur le modèle français de 48 et 24 gros respectivement, des pièces d'argent de 2, 1, $\frac{1}{2}$ et $\frac{1}{4}$ de gros. Le double gros est bientôt connu sous le sobriquet de 'Vierlander'.

Les pièces de monnaie des différentes régions se distinguent seulement par les titres du duc et par une marque régionale.

Les dénominations régionales des monnaies ne montrent pas la même uniformité que les pièces d'or et d'argent. La subdivision du gros en 24 mites de Flandre n'a pas été suivie dans les autres États des Pays-Bas bourguignons : dans le Brabant flamand il est divisé en 36 mites, en 8 deniers de Hollande, et dans le Hainaut en 12 deniers.

En Bourgogne, tant dans le duché que dans le comté, des monnaies sont frappées au nom de Philippe le Bon : le cavalier d'or et ses dénominations locales.

Au Luxembourg, suivant une instruction du 21 septembre 1443, une nouvelle série de six monnaies est promulguée, dont seul le florin bourguignon sera fabriqué selon la norme monétaire germanique au nom de Philippe le Bon.

En 1434 intervenait la promesse de sauvegarder la stabilité monétaire pour vingt ans. Cependant, durant cette période, le prix des métaux précieux évolue de sorte qu'après 1440, très peu de pièces sont frappées.

Deuxième émission (1454-1466) – Ordonnance du 11 juin 1454

En raison de la hausse du prix de l'or, le cavalier d'or est remplacé en 1454 par le lion d'or de Flandre de 60 gros de Flandre.

Troisième émission (1466-1467) – Ordonnance du 23 mai 1466

Malade durant les dernières années de son règne, Philippe le Bon est secondé par son fils Charles le Téméraire qui est en partie responsable de la troisième émission.

En raison de la hausse constante du prix de l'or, le lion d'or de 60 gros de Flandre est remplacé par le florin bourguignon Saint-André de 38 gros de Flandre.

Avec ces florins d'or frappés au pied germanique, très semblables au florin d'or du Rhin, Philippe le Bon et Charles le Téméraire cherchent à se rapprocher du domaine monétaire du Rhin. La frappe de pièces de monnaie d'argent est relancée en 1466 mais avec un étalon monétaire inférieur. En outre, on introduit le nouveau type du double patard.

PHILIP THE GOOD (1434-1467 period)

Philip the Good (Dijon, July 31, 1396 – Bruges, June 15, 1467) was Duke of Burgundy from 1419 until his death. When in 1419 he succeeded his father, John the Fearless, he promised to Flanders – then his main property in the Low Countries – a 15-year currency stability. Thus a great currency reform could only happen as of 1434. Philip the Good, who already had inherited Flanders and Artois from his father, then came into the possession of Namur (1429), Brabant and Limburg (1430), Hainaut, Holland, Zeeland and West-Friesland (1433) and Luxembourg (formally 1462, but he had been reigning there since 1442). Both the duchy and the free county of Burgundy fell under the rule of Philip the Good as well.

First emission (1434-1454) – Ordinance of January 23, 1434

Shortly after Hainaut, Holland and Zeeland were incorporated into his holdings, a common monetary system was introduced for his ‘Countries hither about’ (les Pays de par deça or the provinces in the Low Countries) by the Ordinance of January 23, 1434. The centralized monetary system was based on the Flemish groot. In Flanders, Brabant, Hainaut and Holland the coins were now of the same type and standard (weight and intrinsic metal content). The gold coins were the whole and half gold riders (following the French model) of 48 and 24 groot. The new silver coins of 2, 1, ½ and ¼ groot, were known under the nickname ‘vierlander’, meaning ‘four lands coinage’ (Brabant, Flanders, Holland and Hainaut). The coins of the different regions could be distinguished by the titles of the Duke and the regional mintmark.

The regional denominations of the coins did not show the same uniformity as the gold and silver pieces. The subdivision of the groot in 24 Flemish mites was not followed in the other states of the Burgundian Netherlands: in Brabant, the Flemish groot was divided into 36 Brabant mites, in Holland in 8 Holland deniers and in Hainaut in 12 Hainaut deniers.

In Burgundy (duchy and free county), the coins minted in the name of Philip the Good were the golden rider (analogous to the instructions in the north) and its local denominations.

For Luxembourg and according to the instruction of September 21, 1443, a new set of six coins was announced in the name of Philip the Good, of which only the Burgundian guilder was minted according to the German monetary standard.

In 1434, the Duke made a promise of monetary stability for 20 years. Accordingly, the prices of precious metal varied little during this period.

Second emission (1454-1466) – Ordinance of June 11, 1454

Because of the rising metal prices, upon the expiration of the 20 year pledge, the gold rider was replaced in 1454 by the golden Lion of 60 (Flemish) groot.

Third emission (1466-1467) – Ordinance of May 23, 1466

The now sickly Philip the Good was assisted by his son, Charles the Bold, during the last few years of his government. Charles was partly responsible for the third emission. The price of gold continued to rise. In 1466 the golden lion of 60 Flemish groot was replaced by the Burgundian St Andreas Guilder of 38 Flemish groot. With this golden guilder, Philip the Good and Charles the Bold sought to join the monetary system of the German Rhineland.

The minting of silver coins was started again in 1466, but with a lower monetary standard. Also, the new type of the double stuyver was introduced.

EERSTE EMISSIE (1434-1454)

1

GOUDEN RIJDER

Au 961‰ – 3,63 g – 28 mm

ruiter te paard n.r.
wapen A op gebloemd kruis

= vG&H-1 = VH H-1

1-AU – AUXONNE

= DelmG-35 = DD-15-1

PHS DEI GR[T] DVX ET COMES BVRGODIE | *BVRG*
+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM TMEH

Z.J.

R³

Interpunctie ✕; PKB

1439 - 04-06-51

> 21.600

1-BS – BRUSSEL

= DelmG-63 = dW-468

PHS DEI GR[T] DVX BVRG BRAB Z LIMBURG | *BRAB*
+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM TMEH

Z.J.

Interpunctie ✕

04-09-34 - 31-12-37

479.424

1-DO – DORDRECHT*

= DelmG-743

PHS DEI GR[T] DVX BVRG COMES H[OL]D [Z][E] | *H[OL]D[ZE]*
+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM TMEH

Z.J.

Interpunctie ✕

1434-1440

110.800

1-GE – GENT

= DelmG-487 = Mar-121

PHS DEI GR[T] DVX BVRG Z COMES FLANDRIE | *FLAN*
+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM TMEH

Z.J.

Interpunctie ✕

1434-1447

941.227

1-VA – VALENCIENNES

= DelmG-301 = ChH-156

PHS DEI GR[T] DVX BVRG Z COMES H[AN]DRIE | *H[AN]*
+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM TMEH

Z.J.

R²

Interpunctie ✕

1434

> 25.000

2

1/2 GOUDEN RIJDER

Au 961‰ – 1,81 g – 21 mm

ruiter te paard n.r.
wapen A op gebloemd kruis

= vG&H-2 = VH H-2

2-AU – AUXONNE

-

nf

1439 - 04-06-51

?

EERSTE EMISSIE (1467-1474)

30

BOURGONDISCHE GULDEN

Au 792 + Ag 167‰ – 3,40 g – 23 mm

staande Sint-Andreas
wapen A op kruis

= vG&H-21 = VH H-25

30-AU – AUXONNE*

= DelmG-36

STANDVS ANDREVS**KAROL DEI GRAT DVX ET COMITIS BVRGONIE****Z.J.****R³**

Interpunctie †; var.: ◦ onder DEI (PKB)

30-BG – BRUGGE

= DelmG-493

STANDVS ANDREVS**KAROLVS DEI GRAT CO FLAND****Z.J.**

Interpunctie †

23-01-68 - 10-04-74

383.900**30-LE – LEUVEN**

= DelmG-68 = dW-499

STANDVS ANDREVS**KAROLVS DEI GRAT CO FLAND****Z.J.****R²**

Interpunctie †

11-04-68 - 31-03-74

80.153

31

1/2 BOURGONDISCHE GULDEN

Au 792 + Ag 167‰ – 1,70 g – 20 mm

staande Sint-Andreas
wapen A in achtpas

= vG&H-22 = VH H-26

31 – BRUGGE

= DelmG-495

STANDVS ANDREVS**+ KAROLVS DEI GRAT DVX BVRGONIE****Z.J.****R²**

Interpunctie †

1467-1474

> **8.000** (incl. 30-BG)

32

DUBBELE STUIVER

Ag 878‰ – 3,16 g – 28 mm

wapen A

gebloemd kruis met muntteken in centrum

= vG&H-23 = VH H-27

32·BG – BRUGGE***+K̄TROLVS DEI GRT DVX BVRG CO FLIT****+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM** ☩ | ☩

Z.J.	Interpunctie 8	23-01-68 - 10-04-74	7.691.527
-------------	----------------	---------------------	-----------

32·LE – LEUVEN

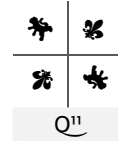
= dW-503

+K̄TROLVS DEI GRT DVX BG BRVB Z LIM**+SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM** T̄M | ☩

Z.J.	Interpunctie 8	11-04-68 - 31-03-74	3.232.597
-------------	----------------	---------------------	-----------

33

DUBBELE GROOT

Ag 479‰ – 2,90 g – 28 mm

wapen B

kruis met muntteken in centrum

= vG&H-24 = VH H-28

33·BG – BRUGGE**+K̄TROLVS DEI GRT DVX BG COM FLIT****+MONEVT N[OV]T COMIT[II] FLAND** | ☩

Z.J.	Interpunctie 8 en Q ^{II}	23-01-68 - 10-04-74	4.899.065
-------------	-----------------------------------	---------------------	-----------

33·LE – LEUVEN*

= dW-504-505

+K̄TROLVS DEI GR[IT] DVX BG BRVB Z LIM**+MONEVT NOV[IT] DVC BRVBANT** | ☩

Z.J.	Interpunctie 8 en Q ^{II}	11-04-68 - 31-03-74	3.028.709
-------------	-----------------------------------	---------------------	-----------

252

(cfr. 262, 263, 294, 295, 359, 360)

½ GOUDEN REAAL

buste n.r.

= vG&H:207 = VH I-66

Au 750 + Ag 188‰ – 3,49 g – 22 mm gekroond wapen A

252·BG – BRUGGE

= DelmG:520

DOMINVS·MI[C]HI·ADIVTOR ♣

PHS·D·G·HISP·ANG·Z·REX·CO[ES]·FLA[N]

Z.J.	R³	1559-1560	588.789
-------------	----------------------	-----------	---------

252·NIJ – NIJMEGEN*

= DelmG:630

♣ DOMINVS·MI[C]HI·ADIVTOR·

PHS·D·G·HISPA·ANG·Z·REX·DVX·GEL

Z.J.	R³	PKB	1558-1560	185.049
-------------	----------------------	-----	-----------	----------------

253

(cfr. 254, 265, 266, 298, 299, 300, 362, 363, 388, 389)

FILIPSDAALDER

Ag 833‰ – 34,28 g – 42 mm

buste n.l.

= vG&H:210 = VH I-67-68

gekroond wapen A

253·AN – ANTWERPEN*

= DelmS-11-12 = dW-709-710

PH[ILIPPV]S·D·G·HISP·ANG·Z·REX·DVX·BRAB | 1557,

DOMINVS·MI[C]HI·ADIVTOR·✠

1557	R¹	Var.1: zonder wapen van Granada; var.2: BRAR i.p.v. BRAB; var.3: ☼ i.p.v. ✠ (R⁴ – PKB); var.4: ♣ i.p.v. ✠ (R⁴ – p.coll.)	09-07-58 - 02-03-60	378.905
1558	R¹			
1559	R²			

SPECIALE UITGIFTENP2 (DelmS-11a) – **R⁴**: 1557 (PKB)P2 (DelmS-11) – **R⁴**: 1557 variante zonder wapen van Granada (BM – 61,6 g)

286

PRONKDAALDER

Ag 833‰ – (29/30 g) – 44/45 mm

buste n.l.

= vG&H-- = VH I--

gekroond wapen A omgeven door provinciewapens

286·BG – BRUGGE

= DelmS--

PHILIPPVS·DEI·G·HISPANIARVM·REX·INVIC· †

Z.J. u PKB

ca. 1567 ?

286·NIJ – NIJMEGEN*

= DelmS:84

PHILIPPVS·DEI·G·HISP·REX·DVX·GEL· †

Z.J. R³ NNC

1562-1567 ?

SPECIALE UITGIFTEN Ag 13,26 g (R⁴ – Elsen 115, 1046)
Ag 59/61 g (R³ – NNC)

287

PRONKDAALDER

Au 833‰ – (29 g) – 48 mm

buste n.r.

= vG&H-- = VH I--

gekroond wapen A omgeven door provinciewapens

287 – NIJMEGEN

= DelmS:85

PHS·DEI·G·HISP·NEAPOL·SECIL·Z·REX·ARCHI † |
DVX·AVST·DVX·BVRG·BRAB·GEL·ZC· † 1567

1567 R³ NNC

SPECIALE UITGIFTEN Ag 46 en 61 g (R³ – p. coll.)

C. TERUGKEER NAAR EERSTE EMISSIE (1571-1598)

C.1 ZONDER WAPEN VAN PORTUGAL

293

(cfr. 251, 261, 357, 358)

GOUDEN REAAL

Au 992‰ – 5,32 g – 27 mm

gekroonde buste n.r.
gekroond wapen A

= vG&H-206 = VH I-78-80

293 – ANTWERPEN

= DelmG-111-112 = dW-698-699

PHS·D·G·HISP·Z·REX·DVX·BRA[B]·
DOMINVS·MI[C]HI·ADIVTOR·✠

Z.J.

Var.: voorzijdelegende begint op 7 i.p.v. 1 h

06-05-72 - 29-08-77

12.119

294

(cfr. 252, 262, 263, 295, 359, 360)

1/2 GOUDEN REAAL

Au 750 + Ag 188‰ – 3,49 g – 24 mm

buste n.l.
gekroond wapen A

= vG&H-207 = VH I-279

294·MO – MONS*

= DelmG-307

DOMINVS·MIHI·ADIVTOR·✠
PHS·D·G·HISP·Z·REX·CO·HAN·

Z.J.

R⁴

PKB

1581-1587

4.808

294·TO – TOURNAI

= DelmG-434, Hoc 24

DOMINVS·MIHI·ADIVTOR·✠
PHS·D·G·HISP·Z·REX·D·TORN[A]·

Z.J.

R³

1583-1584

?

464

KROON

Au – 3,38 g – 22 × 21 mm

Wapens van Zeeland en Middelburg

= vGN-40

= DelmG-919

464 – MIDDELBURG

✠ | DEO | REGI PA: | TRIÆ FIDEL | MIDDELB | 1573

1573**R³**

Interpunctie ·; p. coll.

?

NOTA Er bestaan naslagen in zilver en koper (PKB – 7 g – 31 × 31 mm)**Emissie van maart 1574**

465

KROON

Au – 3,33 g – 22 × 22 mm

Wapen van Zeeland

= vGN-42

= DelmG-920

465 – MIDDELBURG

1.5. | LIBERT: | REST: | S P Q ZEL: | SOLI DEO | HONOR | 74

1574**R³**

Interpunctie ·; p. coll.

?

466

DAALDER

Au – 29,0 g – 35 × 35 mm

Wapen van Zeeland

= vGN-43

= DelmS-167

466 – MIDDELBURG 1.5.7.4. | LIBERT: REST: | S P Q ZEL: | SOLI DEO | HONOR

1574 Interpunctie ; p. coll. ?

½ DAALDER

Au – 14,6 g – 30 × 30 mm

Wapen van Zeeland

= vGN-44

= DelmS-168

467 – MIDDELBURG 1.5. | LIBERT: REST: | S P Q ZEL: | SOLI DEO | HONOR | 7.4.

1574 Interpunctie ; p. coll. ?

G.3 Alkmaar belegerd door de Spaanse troepen onder don Frederic (13/7/1573-9/10/1573)

Alkmaar werd door de Spanjaarden onder bevel van Don Frederik van Toledo belegerd van 13 juli tot 9 oktober 1573, toen de Spaanse troepen zich moesten terugtrekken wegens de wateroverlast. Tijdens het beleg vonden twee emissies van noodmunten plaats:

Emissie van september 1573

DAALDER

Sn/Pb – 19 à 23 g – 32 mm

Burcht

= vGN-47

468 – ALKMAAR

ALCMAAR SIGILLVM | I Q

1573 P. coll. ?

G.19 Waasland – onderhoudsbelasting voor de betaling van de soldij van het Frans garnizoen onder bevel van François d'Alençon (1583?)

Klop met raap in de banieren van de hele en halve Gentse nobels uit 1581-82, ter verhoging van hun officiële koers.

Zie de nummers 426 en 427 en ook DelmG-543 en 544

G.20 Ieper belegerd door de Spaanse troepen onder Alexander Farnese (augustus 1583-april 1584)

Ieper werd belegerd door de Spaanse troepen onder bevel van Alexander Farnese van augustus 1583 tot de inname in april 1584. Er zijn geen documenten bekend m.b.t. de uitgifte van eigen noodmunten, en de meeste (alle?) gekende stukken op naam van de stad Ieper moeten als niet-authentiek worden aanzien; wel staat vast dat in de loop van 1583 de in de stad circulerende munten werden geklopt met een gekroonde gotische Y (Y) om hun koers te verhogen; al deze stukken zijn uiterst zeldzaam (R⁴).

Voor een overzicht van de met deze klop gekende goud- en zilverstukken, zie DM VL-729-748, DelmG-545-551, 551bis en 551ter en DelmS-223

Emissie van 1583-84 (de volgende twee stukken zijn vermoedelijk authentiek)

561

20 STUIVER

Pb – 16,5 g – 25 × 25 mm

Wapen van Vlaanderen

= vGN-181 = VH I-273

561 – IEPER

QVID NON COGIT NECESSITAS | 83 | XX S

1583

R²

Interpunctie ·; PKW (17,06 g); er bestaan niet-authentieke exemplaren

?

562

10 STUIVER

Pb – 10 g – 21 × 21 mm

Wapen van Vlaanderen

= VGN-182 = VH I-274

562 – IEPER

‡ NIL RESTAT RELIQVI | X S | 83

1583	R²	Interpunctie ·; PKW (17,06 g)	2.000
-------------	----------------------	-------------------------------	-------

G.21 Brussel – tweede insluiting door de Spaanse troepen onder Alexander Farnese (augustus 1584-10/3/1585) (zie ook G.15)

Brussel werd een tweede keer belegerd door de Spaanse troepen onder bevel van Alexander Farnese vanaf augustus 1584 tot de inname op 10 maart 1585. Tijdens dit beleg vond krachtens een machtiging van de Staten van Brabant van 23 november 1584 een emissie plaats van noodmunten, geslagen volgens de muntvoet van de toenmalige Brabantse munten (gouden leeuw en hele en halve Robustusdaalder), nl. 4 en 2 gulden in goud en 2 en 1 gulden in zilver.

Emissie van 23 november 1584

563

4 GULDEN

Au 958 + Ag 21‰ – 4,15 g – 22 × 22 mm

= VGN-185 = VH I-275

= DelmG-132 = dW-826

563 – BRUSSEL

84 | DOM | BRVXEL | LA CONFIR | MATA | 4 G

1584	R⁴	Interpunctie ·; PKB	661
-------------	----------------------	---------------------	-----

SPECIALE UITGIFTEN Pb (9,73 g)
Naslag in koper

DERDE EMISSIE (1612-1621)

612

DUBBELE SOEVEREIN

Au 919‰ – 11,08 g – 39 mm

gekroonde zittende aartshertogen = vG&H-304 = VK-33 = VH I-401
gekroond wapen A

612·AN – ANTWERPEN

= DelmG-147 = dW-895

✠ ALBERTVS·ET·ELISABETH·DEI·GRATIA·ARCHIDVCS
AVSTRIVS·ET·BRABANT·[Z^c] [1614]

Z.J.	R ³	PKB	01-10-12 - 30-08-13	2.972
			02-05-13 - 02-11-13	2.396
1614	R ³		02-11-13 - 12-07-14	1.640
			01-04-15 - 11-04-16	610
			11-04-16 - 31-03-17	1.168
			01-04-17 - 31-03-18	707
			01-04-18 - 30-03-19	54
			18-09-19 - 24-04-20	936

SPECIALE UITGIFTE P3 – R⁴: Z.J. (PKW – 33,3 g)

612·BG – BRUGGE

= DelmG-554

✠ ALBERTVS·ET·ELISABETH·DEI·GRATIA·ARCHIDVCS·
16¹²,
AVSTRIVS·ET·BRABANT·[Z^c]

Z.J.		PKB	15-03-12 - 31-08-13	3.059
1612	R ³			
1613	R ²		01-09-13 - 31-08-15	6.090
1614	R ²	PKB		
1615	R ³		01-09-15 - 30-09-18	5.510
1616	R ²	PKB		
1617	R ³		30-09-18 - 14-06-19	220
1618	R ³			
1619	R ⁴		01-10-19 - 04-09-20	176
1620	R ⁴			

SPECIALE UITGIFTE P2 (DelmG-556) – R⁴: 1615 (p. coll.)
P3 (DelmG-555) – R⁴: 1614 (PKB – 33,24 g)

612·BS – BRUSSEL*

= DelmG:154/156 = dW:938-939

⚔ ALBERTVS·ET·ELISABET·DEI·GRATIA·ARCHIDVCES·| 1616,
AVSTRILÆ·DVCES·BVRGVNDIÆ·ET·BRABANT·Z^c:

Z.J.	R³	PKB	29-05-12 - 13-03-13	993
1612	R³	PKB	13-03-13 - 31-07-13	572
1613	R³			
1614	R³			
1615	R³		05-05-15 - 20-06-16	1.809
1616	R³	PKB	21-06-16 - 14-06-17	342
1617	R⁴		14-06-17 - 26-11-18	2.393
1618	R³	PKB	25-11-18 - 23-10-19	438
1619	R³		23-10-19 - 29-01-21	1.576
1620	R³		29-01-21 - 04-09-21	234

SPECIALE UITGIFTEN

P2 – **R⁴**: Z.J. (PKB – 22,21 g), 1616P3 (DelmG:157) – **R⁴**: 1614, 1616 (p. coll. – 33,22 g)

612·MA – MAASTRICHT

= DelmG:165 = dW:966

★ ALBERTVS·ET·ELISABETH·DEI·GRATIA·ARCHIDVCES·|
1612,
AVSTRILÆ·DVCES·BVRGVNDIÆ·ET·BRABANT·Z^c:

1612	R⁴		07-01-11 - 21-06-14	39
1613	R⁴	NNC		

612·TO – TOURNAI

= DelmG:439 = Hoc 406-419

⚔ ALBERTVS·ET·ELISABET·DEI·GRATIA·ARCHIDVCES·| 1619,
AVSTRILÆ·DVCES·BVRGVNDIÆ·ET·DOM·TORN[A]·Z^c:

Z.J.	R¹	PKB	15-05-12 - 16-07-13	5.618
1612	R³		18-07-13 - 06-09-14	10.116
1613	R³			
1616	R³		07-09-14 - 15-10-15	22.892
1617	R²	PKB	16-10-15 - 22-08-18	23.469
1618	R²			
1619	R²	PKB	01-09-18 - 10-10-20	11.772
1620	R²	PKB	11-10-20 - 24-10-22	2.219

SPECIALE UITGIFTE

P2 (DelmG:440) – **R⁴**: Z.J. (PKB – 22,14 g), 1613, 1617, 1619, 1620

613

SOEVEREIN

Au 989‰ – 5,15 g – 30 mm

gekroonde bustes n.r.
gekroond wapen A

= vG&H:305 = VK:34 = VH I:402

613·BS – BRUSSEL*

= DelmG-158 = dW-940

ALBERTVS·ET·ELISABET·DEI·GRAT
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·ET·BRA[B]

Z.J.	R⁴	PKB	29-05-12 - 13-03-13	1.632
			21-06-16 - 14-06-17	998

613·MA – MAASTRICHTALBERTVS·ET·ELISABET·DEI·GRAT
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·ET·BRA ★

Z.J.	U	BM	07-01-11 - 21-06-14	104
-------------	----------	----	---------------------	-----

614

2/3 SOEVEREIN

Au 983‰ – 3,45 g – 24 mm

gekroonde staande aartshertogen n.r.
gekroond wapen A= VG&H-306 = VK-35
= VH I-403**614·BS – BRUSSEL***

= DelmG-159 = dW-941

ALBERTVS·ET·ELISABETH·D·G
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·[ET]·BR·[ZC]

Z.J.	R⁴	PKB	29-05-12 - 13-03-13	168
-------------	----------------------	-----	---------------------	-----

614·TO – TOURNAI

= DelmG-441 = Hoc 420-421

ALBERTVS·ET·ELISABET·D·G [1616]
ARCH[ID]·AVST·DVCE[S]·BVRG·DOM·TOR·ZC

Z.J.	R³	PKB	16-10-15 - 22-08-18	2.582
1616	R⁴	PKB		

615

1/2 SOEVEREIN

Au 919‰ – 2,77 g – 26 mm

gekroond wapen C op bloemenkruis
gekroond wapen A= VG&H-307 = VK-36
= VH I-404**615·AN – ANTWERPEN**

= DelmG-148 = dW-896

ALBERTVS·ET·ELISABET·D·GRAT
✠ ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·ET·BRAB·Z

Z.J.	R⁴	PKB	01-10-12 - 30-08-13	840
-------------	----------------------	-----	---------------------	-----

615·BS – BRUSSEL

= DelmG-161 = dW-943

ALBERTVS·ET·ELISABET·D·GRAT
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·BRAB·Z

Z.J.	R⁴	PKB	29-05-12 - 13-03-13	435
			13-03-13 - 31-07-13	998

SPECIALE UITGIFTE Hybride met keerzijde van gouden kroon (DelmG:160 = dW:942)

615·TO – TOURNAI*

= DelmG:442 = Hoc 422-427

ALBERTVS·ET·ELISABET·D[**EI**]·GRAT[**IA**]
ARCH[**ID**]·AVST·DVCES·BVRG·DOM·TORN·[**Z**]

Z.J.	R³	PKB	15-05-12 - 16-07-13	5.188
-------------	----------------------	-----	---------------------	-------

616

GOUDEN KROON

Au 896 + Ag 52‰ – 3,41 g – 26 mm

kruis, twee leeuwen en twee vuurijzers
gekrond wapen A tussen vuurijzers

= vG&H:308 = VK:37
= VHI:405

616·AN – ANTWERPEN*

= DelmG:149 = dW:897-898

 ALBERTVS·ET·ELISABETH·DEI·GRATIA
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·BRAB·Z^c·161^[4]

Z.J.	R⁴		12-07-14 - 31-03-15	4.401
			01-04-15 - 11-04-16	11.694
			11-04-16 - 31-03-17	8.423
1614	R³	PKB	01-04-17 - 31-03-18	2.698
			01-04-18 - 30-03-19	1.225
1615	R³		01-04-19 - 19-08-19	2.185
			18-09-19 - 24-04-20	1.874
			30-04-20 - 18-11-20	2.950
1616	R³	PKB	19-11-20 - 29-05-21	2.818

616·BG – BRUGGE

= DelmG:557

 ALBERTVS·ET·ELISABET·DEI·GRATIA
ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·CO·FL·Z^c·16'15[]]

1615	R³	PKB	01-09-13 - 31-08-15	4.220
			01-09-15 - 30-09-18	4.983
1620	R³	P. coll.	01-10-19 - 04-09-20	3.519

616·BS – BRUSSEL

= DelmG:162 = dW:944

 ALBERTVS·ET·ELISABETH·DEI·GRATIA
 ARCHID·AVST·DVCES·BVRG·BRAB·Z^c [] 161^[4]

Z.J.	R⁴	PKB	05-05-15 - 20-06-16	1.913
1614	R²	PKB	21-06-16 - 14-06-17	2.261
			14-06-17 - 26-11-18	2.327
1615	R⁴	P. coll.	23-10-19 - 29-01-21	152
1616	R²	PKB	29-01-21 - 04-09-21	2.963